

ضرورت‌های جامعه اطلاعاتی^۱

■ فریبرز درودی

دانشجوی دکترای کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه آزاد اسلامی،
واحد علوم تحقیقات

چکیده

جامعه اطلاعاتی، جامعه‌ای است که از لحاظ زندگی فرهنگی و اقتصادی به‌طور کامل به فناوری ارتباطات و اطلاعات مرتبط است، و نوعی جامعه می‌باشد که در آن اطلاعات و دسترسی به اطلاعات، به صورت اقتصادی، اجتماعی و فردی، نقشی برجسته ایفا می‌کند. فناوری ارتباطات و اطلاعات، مهم‌ترین عامل توسعه جامعه اطلاعاتی شمرده می‌شود. حکومت‌ها تلاش می‌کنند تا کشورها را به چنین حوزه‌ای وارد سازند. جریان آزاد اطلاعات، حقوق بشر، جهانی‌سازی، فناوری ارتباطات و اطلاعات و رسانه به‌عنوان پایه‌ها و ضرورت‌های جامعه اطلاعاتی به شمار می‌آیند.

کلیدواژه‌ها: جامعه اطلاعاتی، جریان آزاد اطلاعات، حقوق بشر، جهانی‌سازی، فناوری ارتباطات و اطلاعات، رسانه.

مقدمه

جامعه اطلاعاتی از پدیده‌های مهم دنیای معاصر است که به‌سرعت در عرصه جهانی به‌عنوان عاملی تأثیرگذار و مهم نمایان شده است. دستیابی به اطلاعات برای ایفای نقش فعالیت اجرایی در سطوح متفاوت اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی به رشد و توسعه جامعه اطلاعاتی یاری رسانده است. اطلاعات عنصر مهم و برجسته در جامعه اطلاعاتی است که بیش از هر زمان دیگری سبب تغییر و دگرگونی در روش و منش زندگی انسان نوین شده است. پیشرفت‌های سریع در عرصه فناوری اطلاعات و ارتباطات، توسعه فرهنگی جوامع نوین، وابستگی هر چه بیشتر آدمیان به اطلاعات برای برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری در تمامی عرصه‌های حیات جمعی، گرایش به کسب دانش و آگاهی افزون‌تر، فراهم آمدن زمینه‌های ایجاد جامعه مدنی^۲، برپایی پایه‌های استحکام حقوق بشر^۳ و در سایه آن حقوق شهروندی^۴، همگی از عوامل مهم توجه و تمرکز بر ایجاد و تقویت جامعه اطلاعاتی به‌شمار می‌روند. جامعه اطلاعاتی از نیازهای ضروری جهان معاصر است که اگر چه مدت زمان زیادی از طرح و بحث آن نمی‌گذرد، ولی در یک محدوده زمانی کوتاه به مقوله‌ای مهم و اساسی در گستره جهانی تبدیل شده است. تشکیل اولین اجلاس سران جامعه اطلاعاتی^۵ در ژنو^۶ (۲۰۰۳) و دومین اجلاس آن در تونس^۷ (۲۰۰۵)، با شرکت بیشتر کشورهای جهان، حاکی از اهمیت فزاینده این پدیده مهم است که جای بحث و فحص در ابعاد پیچیده و چندلایه آن همچنان وجود دارد.

مفهوم و ابعاد جامعه اطلاعاتی

متمدن‌زاد (۱۳۸۳) اظهار می‌دارد که اندیشه‌های مربوط به پیدایی و پیشرفت جامعه اطلاعاتی، برای نخستین بار در دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰، در آثار علمی چند تن از اقتصاددانان و جامعه‌شناسان دانشگاه‌های ایالت متحده و پیش از همه در کتاب‌ها و مقاله‌های فریتز ماکاروپ^۸ و دانیل بل^۹ مطرح شدند. فرانک وبستر (۱۳۸۴، ص ۱۲) نیز جامعه اطلاعاتی را در پنج محور فناورانه، اقتصادی، شغلی، فضایی (مکانی) و فرهنگی معرفی می‌کند. وی سپس در بیان محور فناورانه اظهار می‌دارد که عمومی‌ترین تعریف از جامعه اطلاعاتی بر نوآوری چشمگیر فناوری تأکید می‌کند، و تصور اساسی عبارت است از این که پیشرفت علمی در پردازش، ذخیره و انتقال اطلاعات، کاربرد فناوری‌های اطلاعاتی را در سطح جامعه گسترش داده است. ولی افتاده (۱۳۸۳) در ارتباط با کاربرد وسیع و گسترده فناوری بیان می‌کند که مسئله اصلی در اینجا کاهش شگفت‌انگیز قیمت رایانه و افزایش حیرت‌انگیز قدرت و کاربرد آن در همه جاست. از آنجایی که قرار دادن رایانه در دستگاه‌های ماشین تحریر، اتومبیل، اجاق‌گاز، ساعت، ماشین‌آلات کارخانه‌ها، تلویزیون و لوازم بازی بچه‌ها به‌صرفه و ممکن است، بنابراین، ناچار از تجربه این تحول اجتماعی عظیم هستیم. شکل‌های تا حدودی پیشرفته این مسیر [فناورانه] به جامعه اطلاعاتی خواهد انجامید که به تلفیق و ادغام ارتباطات راه دور و محاسبه‌گری ناظر است. همچنین ابعاد فناورانه در جامعه اطلاعاتی به زمینه‌های رشد و

است. تبادل اندیشه‌ها، عقاید و نظرات مختلف در جامعه اطلاعاتی یک فرهنگ ضروری و اجتناب‌ناپذیر است.

محسنی (۱۳۸۰، ص. ۴۱-۴۲) مطرح می‌سازد: تحولاتی که در پرتو [فناوری] اطلاعات به وقوع پیوسته، تحولاتی عمیق را نیز در ارزش‌های فرهنگی و آداب و رسوم ملت‌ها و اقوام به‌وجود آورده است و بازیابی و تشخیص هویت آنها را در عین حال با دشواری‌های تازه‌ای روبه‌رو می‌سازد. در پرتو این واقعیت تازه، هشیاری اطلاعاتی جهانیان همواره رو به افزایش بوده است. هر چند که جامعه‌های مختلف به پیشرفت‌های [فناوری] اطلاعات به گونه‌های متفاوتی پاسخ می‌دهند و شاهد ظهور فرهنگ‌های الکترونیکی متفاوتی در نقاط مختلف جهان بوده‌ایم (نفوذهای مختلف محلی و ملی) اما در کنار این پاسخ‌های متفاوت، شاهد تشابه نگاه در حوزه‌های معینی

**فرانک ویستر جامعه اطلاعاتی را
در پنج محور فناورانه، اقتصادی،
شغلی، فضایی (مکانی) و فرهنگی
معرفی می‌کند**

توسعه رسانه‌ها نیز می‌انجامد. بر همین اساس جامعه اطلاعاتی در ارتباطی پیوسته با رسانه‌های همگانی است که بستر مناسب ارتقای این جامعه را فراهم می‌سازد. به هر میزان که نفوذ و حضور رسانه‌ها در یک جامعه گسترش یابد، به همان میزان شرایط مناسب پذیرش ورود به جامعه اطلاعاتی را دارا خواهد بود. رسانه، محملی قابل اطمینان برای فعالیت در جامعه اطلاعاتی است که چرخه اطلاعاتی را به بهترین شکل هدایت می‌کند. رسانه از قدرت تأثیرگذاری و تأثیرپذیری بالایی برخوردار است که این ویژگی با تحول گسترده در عرصه زندگی اجتماعی همراه می‌باشد. رسانه ابزار اعمال قدرت و تحول افکار عمومی به‌شمار می‌آید.

بهشتی (۱۳۷۶) با اشاره بر خدمات رسانه‌های همگانی اظهار می‌دارد که بر همین اساس، جامعه اطلاعاتی جامعه‌ای است همراه با خدمات اطلاعاتی رسانه‌های همگانی که با آهنگی سریع‌تر از دیگر جوامع و تفوق بر اندوخته‌های تجربی و دانش محض به پیش می‌رود؛ جامعه‌ای که ارتباطات، عامل انتقال دهنده واقعی برای ایجاد تغییر و تحول در هر فرد به منظور دستیابی عملی به اطلاعات بی‌حد و مرز است و در آن، ارتباطات شبکه اطلاعاتی جهانی، جایگزین [خدمات] ارتباطات تلفنی جهانی شده و تولید ارزش‌های اطلاعاتی عامل تعیین کننده‌ای در توسعه جامعه است.

از سوی دیگر، تأکید بر حق دسترسی آزاد به اطلاعات، جامعه اطلاعاتی را با حقوق شهروندی پیوند می‌دهد. رعایت حقوق مدنی و برجسته‌سازی آن در جامعه اطلاعاتی یک ضرورت به‌شمار می‌رود. آگاهی از حق خود و تأکید بر رعایت آن، به‌علاوه ایجاد زمینه لازم برای دستیابی به این حقوق از التزامات جامعه اطلاعاتی است. جامعه اطلاعاتی، همچنین در شیوه زندگی نیز تأثیر به‌سزایی دارد. دگرگونی‌های ایجاد شده در ارتباطات تجاری، اشتغال، تغییر در مفهوم پول، اعتبار، و شیوه‌های داد و ستد نیز از دیگر تظاهرات مطرح در جامعه اطلاعاتی است.

چنانچه افتاده (۱۳۸۳) در این مورد بیان می‌کند که یک تعریف معمول دیگر برای پیدایش جامعه اطلاعاتی بر تغییر شغلی تأکید دارد. به‌طور ساده استدلال این است که ما زمانی به یک جامعه اطلاعاتی می‌رسیم که برتری از آن مشاغل اطلاعاتی باشد، بدین معنی که جامعه اطلاعاتی وقتی به وجود می‌آید که تعداد کارمندان، معلمان، و کلا و سرگرم‌کنندگان از تعداد کارگران معادن ذغال‌سنگ، کارگران صنایع فولاد، کارگران بارانداز و بناها بیشتر شود. بارها تعریف شغلی جامعه اطلاعاتی با یک سنجه اقتصادی ادغام شده است.

همچنین تحولات ایجاد شده در بستر فرهنگی جامعه نیز بر اثرات جامعه اطلاعاتی اشارت دارد. شیوه مطالعه و پژوهش در این جوامع با بهره‌گیری از امکانات شبکه، یکی از دگرگونی‌های حاصل شده در دایره فرهنگ است. در تعریفی که از بُعد فرهنگی از جامعه اطلاعاتی ارائه شده، بیشتر به جنبه‌های روابط میان افراد در آموزش، پژوهش و ارتباطات انسانی تأکید می‌شود. جامعه اطلاعاتی فرهنگ خاص خود را دارد و بر همین مبنای تبیین ارتباطات جدیدی در میان افراد می‌انجامد. گرایش به استفاده از اطلاعات در زندگی روزمره و در جنبه‌های گوناگون آن یکی از نمودهای بارز حیات در جامعه اطلاعاتی

اطلاعات، عنصری ارزشمند بر محمل فناوری

بر اساس دیدگاه‌های ماکاروپ و بل، جامعه اطلاعاتی از ویژگی‌های زیر برخوردار است:

کارگران اطلاعاتی^{۱۰}، به معنای دقیق کلمه، در کشورهای ثروتمند و پیشرفته که اکثریت نیروی کار آنها را کارگران صنعت^{۱۱} تشکیل می‌دهند، به وسیع‌ترین گروه در حال اشتغال تبدیل شده‌اند؛ به طوری که می‌توان گفت در این کشورها یک طبقه جدید معرفتی دانش‌مدار^{۱۲} پدید آمده است؛ در این کشورها یک ساختار [فناوری] فکر^{۱۳} نیز در کنار ساختار [فناوری] صنعتی ایجاد شده است؛ عنصر اصلی کالاها و فرآورده‌های مورد استفاده در صنعت و زندگی خانگی کشورهای مذکور را بیش از پیش، اطلاعات بسته‌بندی شده تشکیل می‌دهد (معدمنژاد، ۱۳۸۳). اطلاعات بسته‌بندی شده یکی از مؤلفه‌های قابل توجه در جامعه اطلاعاتی است که با ساختار اطلاعاتی که در گذشته می‌شناختیم کاملاً متفاوت است. این نوع از اطلاعات دارای ویژگی‌های منحصر به فردی است که علاوه بر تولید ثروت اقتصادی، کاربرد متفاوتی نیز دارد. این اطلاعات شالوده اصلی فعالیت‌های پژوهشی است که به کشف، اختراع و نوآوری‌های برجسته در دوران معاصر انجامیده است. میان پاره‌های گوناگون از این گونه اطلاعات، پیوندی همواره برقرار است. استفاده از این اطلاعات در گرو پرداخت هزینه‌های آن، و یا جبران بهای اطلاعات به کار گرفته شده است. اطلاعات خود همچون یک کالای ارزشمند در جوامع معامله شده، و علاوه بر آن سبب ایجاد تولید کالاها دیگر نیز می‌شود. این تأثیر فراتر از نقش سنتی اطلاعات در تولید و خدمات می‌باشد، به گونه‌ای که اطلاعات در کنار دیگر ارکان تولید، چون زمین و سرمایه قرار گرفته است. اطلاعات دارای زمان مصرف، اعتبار، کاربرد، ویژگی، ساختار، سازماندهی، قالب، و چارچوب مدون و مشخص می‌باشد. باید بیان کرد که تحول مهم پدید آمده در جوامع اطلاعاتی، محوریت اطلاعات و زمینه‌های وابسته به آن می‌باشد. اطلاعات روز به روز از ارزش و اهمیت بیشتری برخوردار می‌شود. به هر میزان جامعه در برنامه‌ریزی و اجرای امور بیشتر به اطلاعات وابسته باشد، به واقع به ساختار یک جامعه اطلاعاتی نزدیک‌تر است.

اطلاعات در این جوامع دارای ارزش مادی و معنوی بسیاری است. اطلاعات امروزه بخشی از فرایند تجاری جهان معاصر به‌شمار می‌رود و در تمامی عرصه‌های زندگی جدید کاربردی مؤثر دارد. به هر میزان که کنترل و نظارت بر اطلاعات بیشتر باشد، می‌توان به افزایش ثروت و توان اقتصادی جامعه امیدوار بود. اطلاعات موجود در جوامع در نخستین مراحل زایش، از ارزش چندانی برخوردار نیست، زیرا اطلاعات خام توان تولید ارزش افزوده در کالاها و خدمات اجتماعی را ندارد. اطلاعات اگر چه ممکن است به صورت پراکنده در میان مردم وجود داشته باشد، ولی تا زمانی که در ساختار تجاری و استفاده کاربردی قرار نگیرد، توان ایجاد ارزش اقتصادی ندارد.

اطلاعات برای برخی حوزه‌ها، در روش مشابهی همچون دیگر دارایی‌ها و سرمایه‌های سازمان‌ها، می‌تواند ارزش‌گذاری و قیمت‌گذاری شود و در گزارش‌های مالی آنها وارد شود. اطلاعات به عنوان صورت موجودی، مراحل ارزش افزوده موادخام (رویدادها یا

هم هستیم و افکار عمومی جهانی واقعیتی محسوس است. باید بر آن افزود که جامعه اطلاعاتی با دگرگونی‌های حاصل آمده در جهان معاصر بیوندی ناگسستگی دارد. توسعه و پیشرفت‌های پدیدآمده در شئون مختلف زندگی، زمینه‌ساز فضای مناسبی برای رشد و شکوفایی این جامعه نوین شده است. نفوذ پیامدهای آن در اقصی نقاط جهان حاکی از اهمیت و تأثیر به‌سزای آن است. این جنبش با نفوذ سبب ایجاد ساختارهای ضروری برای ابقای نقش انحصاری اطلاعات در جوامع گوناگون شده است. تا آنجا که بیشتر کشورهای جهان برای برخورداری از مزایا و امکانات آن، و نیز هماهنگی با دیگر جوامع در دنیا، به اصلاح و توسعه برنامه‌های ملی خود دست زده‌اند. در همین رابطه شکرخواه (۱۳۷۹، ص. ۷۵) نیز اشاره می‌کند که تقریباً همه کشورهای جهان یا برنامه‌های ارتباطی خود را برای نیل به جامعه اطلاعاتی نوشته و در حال پیگیری آنها هستند و یا اینکه دست‌اندرکار تهیه آن شده‌اند. این امر حتی در برخی از کشورهای آفریقایی و آسیایی که به نظر می‌رسد توانایی تعقیب پروژه‌های [فناورانه] را به خاطر مسائل سیاسی - نظامی و یا اقتصادی و فرهنگی ندارند، نیز قابل رویت است. سایت‌های متعدد ارتباطی در اینترنت نشان می‌دهد مسئله جامعه اطلاعاتی با ملاحظاتی متعدد آن بویژه از جنبه بومی‌سازی و فلسفی پدیده در قالب طرح‌های کوتاه مدت و بلند مدت دنبال می‌شود.

با عنایت به توضیحات داده شده، می‌توان بیان کرد که جامعه اطلاعاتی برای ساکنان این کره خاکی یکی از ضرورت‌های اساسی و پایه در زندگی معاصر است. هم‌گامی با این جریان فراگیر، بدون تردید سبب ایجاد شرایط مناسب زندگی در دنیای کنونی خواهد شد. همچنان که همه می‌دانیم، برای زیستن در فضای جامعه اطلاعاتی تدارک زمینه‌ها و بستر مناسب حضور در آن اجتناب‌ناپذیر است. بدون تکیه بر ابزارها، امکانات، شرایط و ویژگی‌های ضروری این پدیده جدید، توان مقاومت و همراهی در این عرصه وجود نخواهد داشت. در ادامه به مؤلفه‌های بنیادین این جامعه اشاره می‌رود.

جامعه اطلاعاتی جامعه‌ای است همراه با خدمات اطلاعاتی و رسانه‌های همگانی که با آهنگی سریع‌تر از دیگر جوامع و تفوق بر اندوخته‌های تجربی و دانش محض به پیش می‌رود

اطلاعات، محور تمامی برنامه‌های اصلی در مسیر توسعه به شمار می‌آید

اطلاعات برای برخی حوزه‌ها، در روش مشابهی همچون دیگر دارایی‌ها و سرمایه‌های سازمان‌ها، می‌تواند ارزش‌گذاری و قیمت‌گذاری شود و در گزارش‌های مالی آنها وارد شود

تأکید بر حق دسترسی آزاد به اطلاعات، جامعه اطلاعاتی را با حقوق شهروندی پیوند می‌دهد

فرآیندها برای سنجش)، کار برای جریان (اطلاعات برای توسعه)، کالاهای تکمیل شده (اطلاعات قابل فروش) را طی می‌کند. گردآوری و ارائه اطلاعات به سرمایه‌گذاری کلان و فعالیت انسانی نیازمند است. در کنار هزینه‌بردار بودن فراهم‌آوری، دربر داشتن هزینه برای مدیریت را هم باید در نظر گرفت. همانند دارایی‌های فیزیکی، اطلاعات قبل از اینکه بتواند توزیع گردد با بازرسی کنترل کیفیت روبه‌رو می‌شود. اطلاعات، همانند سیاهه فیزیکی، تابع شرایط درست است. با وانهادن اطلاعات به خودی خود، ارزش آن ممکن است که از بین برود (فتر، ۱۳۸۲).

از سوی دیگر باید اشاره کرد که اطلاعات در عرصه حیات جمعی با تکیه بر زیرساخت فناوری به ظهور می‌رسد. اطلاعات در واقع به‌عنوان یک کالای پرسود و در چارچوب صنعت اطلاعات^{۱۳} به بازار مصرف عرضه می‌شود. علاوه بر آن جامعه اطلاعاتی را معمولاً با پیشرفت‌های فناوری قرین می‌دانند. این جنبه از ویژگی‌های جامعه اطلاعاتی بیشتر مورد توجه قرار گرفته است. فناوری‌های موجود در زمینه اطلاعات و نیز ارتباطات از عوامل اصلی توسعه جامعه اطلاعاتی به‌شمار می‌آید. ارتباطات گسترده و فراگیر در این گونه از جوامع با تکیه بر فناوری‌های ارتباطی امکان‌پذیر است. وجود این فناوری‌ها در تمامی عرصه‌های زندگی معاصر، مانند تلفن همراه که نمودی عینی دارد، تمامی به کوچک شدن جهان - به مفهوم ارتباط بیشتر و آسان‌تر آدمیان با یکدیگر - انجامید. این تغییرات نه تنها بر شیوه زندگی و معیشت انسان دنیای جدید تأثیر نهاده، بلکه بر شیوه اندیشه و تلقی وی از جهان نیز مؤثر بوده است. همین عامل در تعاریفی که از جامعه اطلاعاتی بیان شده به نوعی نمایان است. رویکرد فناورانه در تحلیل جامعه اطلاعاتی تقریباً برجسته‌ترین جلوه آن به‌شمار می‌آید. فناوری مظهر اقتدار و توانمندی‌های جامعه اطلاعاتی می‌باشد و همین عامل اثربخش سبب ایجاد تحولی پرنفوذ در دیگر لایه‌های این جامعه نوین شده است.

بنابراین استفاده صحیح و بهنگام از اطلاعات در جامعه اطلاعاتی، یا به تعبیر دقیق‌تر مدیریت اطلاعات امری لازم و ضروری به‌شمار می‌رود. با تکیه بر فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی در این گونه جوامع

ساختارهای ضروری و بنیادی برای کنترل اطلاعات تولید شده به‌خوبی مهیا می‌شود و از طریق این راهبرد مدیریتی می‌توان به میزان زیادی در بهره‌وری اطلاعات تأثیر مطلوب بر جای گذاشت.

جامعه اطلاعاتی و جریان آزاد اطلاعات^{۱۴}

تولید اطلاعات به خودی خود توان توسعه و پیشرفت یک جامعه را به‌همراه ندارد. این فرایند نیازمند به گردآوری، ذخیره‌سازی، سازماندهی، بازیابی و کاربرد بهنگام اطلاعات است. در جوامع اطلاعاتی، ضرورت مدیریت اطلاعات امری طبیعی و پذیرفته شده است. این توانمندی از سال‌ها پیش در کشورهای توسعه یافته پا گرفته است. علاوه بر آن، جریان آزاد اطلاعات به منظور دستیابی به اطلاعات مفید و ضروری نیز مورد توجه می‌باشد. جریان آزاد اطلاعات که با عنایت محافل بین‌المللی روبه‌رو شد، بر پاسخگویی به نیاز اطلاعاتی جوامع، بویژه جوامع در حال توسعه نظر داشته است. در این میان، سازمان‌های بین‌المللی نقشی مؤثر ایفا کرده‌اند. یونسکو از سازمان‌هایی است که در عرصه جهانی برای برنامه‌ریزی‌های راهبردی در راستای توسعه ساختار اطلاعاتی کشورهای در حال توسعه فعالیت‌های ارزنده‌ای انجام داده است.

چنانچه کتو (۱۳۸۳) بیان می‌کند، یونسکو با شرکت در گردهمایی [سران] جهانی درباره جامعه اطلاعاتی، مصمم است تا بر اهمیت موضوعات زیر تأکید کند:

دستیابی همگانی به جامعه اطلاعاتی؛ پاسخ به نیازهای اطلاعاتی کشورهای در حال توسعه؛ مشترکات و دانش اطلاعاتی به منزله بهره‌مندی و منفعت عمومی جهانی؛ آزادی بیان و آزادی دستیابی به اطلاعات؛ آموزش در عصر اطلاعات و سواد اطلاع‌رسانی. هدف اصلی [اجلاس سران جامعه اطلاعاتی] عبارت است از توسعه دیدگاهی مشترک و درک جامعه اطلاعاتی و ترسیم یک برنامه سیاسی عملی که با حمایت بسیار همراه باشد.

در این میان دسترسی به اطلاعات برای کشورهای در حال پیشرفت از اهمیت بیشتری برخوردار است. اطلاعات، محور تمامی برنامه‌های اصلی در مسیر توسعه به‌شمار می‌آید. دستیابی این کشورها به اطلاعات راهبردی، زمینه رشد اقتصادی و فرهنگی آنان را به همراه خواهد داشت. روشن است که علاوه بر دسترس‌پذیر بودن اطلاعات، ایجاد ساختارهای پویا و توانمند برای توسعه ضروری است و این تنها با سرمایه‌گذاری‌های مالی فراهم نمی‌شود. ایجاد زمینه فرهنگی تلاش ملی، ارزشمند بودن کار و فعالیت‌های عمرانی، توجه به تربیت نیروهای انسانی خلاق و مبتکر، سرمایه‌گذاری‌های کلان در بخش آموزش و پرورش، ایجاد کتابخانه‌های مجهز و تشویق به استفاده بیشتر از این مراکز، و نیز ایجاد زیرساخت‌های فناوری اطلاعات در جامعه به منظور دسترسی سریع و آسان به اطلاعات برای تصمیم‌گیری در ابعاد فردی و گروهی، همگی از عوامل مؤثر ساخت بستر توسعه پایدار به‌شمار می‌روند. البته نقش سازمان‌های بین‌المللی چون یونسکو، به عنوان عاملی برای حرکت و کمک، انکارناپذیر است، ولی مهم‌تر از آن تلاش ملی و جمعی کشورهای در حال توسعه می‌باشد.

نیرومندتر و گسترده‌تر کرده است.

۲. تمرکز فزاینده صنایع ارتباطی و رسانه‌های کشورهای غربی، به تسلط صاحبان مؤسسه‌های اقتصادی بزرگ این کشورها بر مالکیت و فعالیت رسانه‌های کشورهای کوچک و فقیر منجر شده است.

۳. اهمیت رو به افزایش [فناوری‌های] تحت کنترل کشورهای غربی بر تولید، توزیع و انتشار رسانه‌ها، کارکردهای ارتباطی و رسانه‌ای کشورهای دیگر را دشوارتر ساخته است.

وی ادامه می‌دهد که لازم به یادآوری است که سیاست هواداری از برقراری نظم نوین جهانی اطلاعات و ارتباطات در دهه ۱۹۷۰، علاوه بر یونسکو، از طریق جنبش غیرمتعهدها^{۱۹} نیز مورد حمایت قرار گرفت. باید اظهار داشت که سازمان‌های بین‌المللی به رغم تلاش‌های فراوان در این عرصه موفقیت چندانی به‌دست نیاورده‌اند، که در جای خود قابل بررسی است. ولی رابینسون (۲۰۰۱، ص ۱۷۰) به نقل از سوروس^{۲۰} (۱۹۹۸) با نگاه مشکافانه بر وضعیت رسانه‌ای اظهار می‌دارد که اگر نظارت بر رسانه‌ها در اختیار دولت باشد یا طبق شرایط کنترل، دسترسی به هر شکل دیگری از ارتباطات، اطلاعات را در اختیار داشته باشد، این جریان آزاد اطلاعات را می‌توان به راحتی فرونشاند. اما صرفاً اعطای جریان آزاد اطلاعات برای تأیید و حمایت از جامعه آزاد کافی نیست: در هر صورت، جریان آزاد اطلاعات ضرورتاً موجب حرکت مردم به سمت دموکراسی نمی‌شود، بویژه زمانی که

یونسکو در صدد اتخاذ راهبردی برای ارتقای دسترسی به قلمرو عمومی از طریق ایجاد یک معبر علمی^{۱۶} است که اتحاد راهبردی با دیگر طرح‌های مشابه مانند پروژه توسعه شاهراه بانک جهانی را دربرمی‌گیرد و نیز در پی به‌کارگیری بخش خصوصی و جامعه مدنی است. یونسکو در صدد است تا با رایانه‌ای کردن اطلاعات، وضع قوانین انعطاف‌پذیرتر (کاربرد منصفانه) و تبیین چارچوب‌های مشترک عملی را ترغیب کند، شبکه‌های ارتباطی جهت‌دستیابی به مجموعه اطلاعات قلمرو عمومی ایجاد کند (اطلاعات به‌دست‌آمده از سازمان‌های عمومی، میراث مستند) و کتابخانه‌های مجازی را توسعه بخشد (کنو، ۱۳۸۳). همچنین مواعینی نیز در مسیر جریان آزاد اطلاعات وجود دارد. ساختار نامتوازن پاره‌ای از کشورها سبب ناهمگونی در این مسیر می‌شود. این نابرابری در عرصه‌های فناوری ارتباطات، مدیریت اطلاعات، توسعه صنعتی، گستره و نفوذ رسانه‌ها، میزان درآمد سرانه، و آزادی‌های مدنی به نحو بارزتری به چشم می‌خورد. کشورهای پیشرفته به دلیل برتری اطلاعاتی و اعمال قدرت، تلاش فراوانی برای ایجاد امکان دستیابی کشورهای در حال توسعه به ساختارهای بنیادی در صنعت اطلاعات نمی‌کنند. سعیدی (۱۳۸۳) عنوان می‌کند که در سال ۱۹۹۰، هنگامی که فرانسیس بال^{۱۷} فرانسوی - استاد علوم ارتباطات دانشگاه پاریس - بحث جریان آزاد اطلاعات را مطرح کرد، آزادی انتقال افکار و عقاید و تکیه بر آزادی ارتباطات همچون آزادی همه وسایل و فن‌آوری‌های ارتباطی را در نظر داشت. در حالی که از نظر علمی و عقیدتی امکان وجود چنین جریانی وجود ندارد، زیرا شرایط جوامع یکسان نیست. کشورهای ضعیفی هستند که با پیام‌های پر حجم اطلاعاتی روبه‌رو هستند؛ همان گونه که هنگام بحث از تجارت با این شکاف روبه‌رو هستیم. در بخش ارتباطات نیز هر کشوری که زیرساخت توزیعی قوی‌تری دارد، قدرتمندتر است. به همین سبب، کشورهای قوی‌تر مدعی داشتن آزادی جریان اطلاعات و ارتباطات هستند.

نظم نوین جهانی اطلاعات و ارتباطات^{۱۸}

نظم نوین جهانی اطلاعات و ارتباطات، از برنامه‌های دیگری بود که به امید توسعه وضعیت اطلاعاتی کشورهای در حال توسعه مطرح شد. این طرح بیشتر بر ارتقای این کشورها به سوی توسعه رسانه‌ای و فناوری ارتباطات تأکید داشت. بهره‌گیری از اطلاعات سودمند و به‌هنگام در ایجاد زمینه‌های مناسب برای پیشرفت در کشورهای در حال توسعه نقشی انکارناپذیر دارد. نفوذ و تسلط کشورهای قدرتمند شمال در عرصه جریان اطلاعات، سبب تمرکز قدرت رسانه‌ای آنها شده است. این عامل در توسعه صنعت رسانه‌ای کشورهای جنوب، تأثیری منفی داشته و ساختار نظام اطلاعاتی آنان را مختل کرده است. یونسکو تلاش فراوانی برای ایجاد این نظم اطلاعاتی در توسعه کشورهای در حال توسعه انجام داد. معتمدنژاد (۱۳۸۳) توضیح می‌دهد که نظم نوین جهانی اطلاعات و ارتباطات مورد نظر کشورهای در حال توسعه، بر نکات زیر تأکید می‌کرد:

۱. دکتربین جریان آزاد اطلاعات که از دهه ۱۹۴۰ استقرار یافته است، رسانه‌های غربی و محتواهای خبری آن‌ها را در سراسر جهان

مردمی که در دموکراسی زندگی می‌کنند، به دموکراسی به عنوان یک اصل جهانی اعتقاد نداشته باشند.

ایجاد تعادل در ارسال و دریافت اطلاعات، تولید و مصرف متوازن اطلاعات یکی از شروط ضروری در ایجاد ساختار مناسب برای یک جامعه اطلاعاتی است. به رغم تلاش‌های بسیار در این عرصه، بسیاری از کشورهای جهان، شرایط مناسب زیرساخت‌های ضروری برای ورود به جرگه جامعه اطلاعاتی را در اختیار ندارند. تولید اطلاعات راهبردی، و به شکلی خاص تولید علم، مؤلفه‌ای مهم و مؤثر در این زمینه به‌شمار می‌آید. حتی برخی از کشورهای صنعتی، در عرصه تولید علم به توانایی‌های بنیادی دسترسی ندارند. این‌گونه از کشورها اگر چه پایه‌های بنای جامعه اطلاعاتی را برافراشته‌اند، در تولید علم به عنوان هسته‌های عمده به‌شمار نمی‌آیند، ولی باید بیان کرد که تولیدکننده فناوری و ثروت اقتصادی هستند. همچنان که پاره‌ای از کشورها نیز فقط تولیدکننده ثروت اقتصادی به‌شمار می‌آیند، و توانایی ایجاد بنیادی علم و فناوری را ندارند. به هر حال، جریان قوی و پرتوان اطلاعات در یک جامعه از مبانی ضروری یک جامعه اطلاعاتی به‌شمار می‌آید. کشوری که در این عرصه از قدرت کافی برخوردار نباشد، در دستیابی به ساختار جامعه اطلاعاتی با مشکل روبه‌رو خواهد بود.

ارتباط جامعه اطلاعاتی و حقوق بشر

مقوله «آزادی» یکی از مفاهیم بنیادی است که از آغاز تفکر در عرصه تاریخ خودنمایی کرده است. فیلسوفان و اندیشمندان بزرگی که اندیشه‌های آنان سنگ‌بنای ایجاد جامعه مدنی به‌شمار می‌آید، از دیرباز تا کنون همگی در این حوزه، با درایت گام برداشته‌اند. فلسفه عرصه بروز و ظهور اندیشه‌های گوناگون در این زمینه بوده است؛ ولی هنگامی که از منظر علم حقوق به این موضوع بنیادی نگریسته می‌شود، قصه از قرار دیگری است. طباطبایی مؤتمنی (۱۳۸۲، ص ۲۵-۲۶) با اشاره بر نگاه حقوقی خاطر نشان می‌کند که علم حقوق به این ژرفی به مسائل نمی‌نگرد و خود را با موضوعات فلسفی درگیر و آشنا نمی‌کند، بلکه او تنها روابط افراد را با یکدیگر و یا با دولت و آن‌هم در رابطه با نظم عمومی مدنظر می‌گیرد، دیگر مسائل و جنبه‌های موضوع را به عهده فلسفه می‌گذارد. وی آزادی را از بُعد نسبی که با آزادی و حقوق دیگران دارد، مطرح می‌سازد. باید بیان کرد که ابعاد این آزادی در لایه‌های تو در توی زندگی آدمی رسوخ کرده، و با اتکا بر مبانی آزادی در جهان جدید حقوق متعددی پا به عرصه وجود نهاده است. یکی از مؤلفه‌های آزادی، حق دانستن می‌باشد. در جامعه اطلاعاتی، همگان حق دسترسی به اطلاعاتی که قانون آنان را از دستیابی به آن منع نکرده، دارا می‌باشند. این حق خود در سایه حقوق عام‌تری قابل تحقق می‌باشد.

باید تأکید کرد که زندگی بشر معاصر در تار و پودی از شبکه‌های اطلاعاتی گره خورده است. هر چقدر که پیشرفت‌های فنی و حرفه‌ای افزایش می‌یابد، نیاز به اطلاعات برای بقا از اهمیت بیشتری برخوردار می‌شود. دستیابی به اطلاعات رکن اصلی زندگی جدید را تشکیل می‌دهد. این دگرگونی در زمینه‌های دیگری نیز نمایان شده. برجسته

شدن حقوق انسانی در مقابل تکالیف وی، زمینه تسلط بر اطلاعات را مهیا ساخته است. انسان عهد جدید، بیش از آنکه خود را مکلف بداند، محق به شمار می‌آورد، و بیش از آنکه از تکالیف خود بپرسد، از حقوق خود جویا می‌شود. این تحول گسترده در عرصه حیات جمعی آدمیان به ایجاد روش و منشی نو در زندگی انجامیده است. از تظاهرات مهم این تحول می‌توان به دستاورد بزرگ جهانی، یعنی حقوق بشر اشاره کرد. یکی از ارکان مهم ایجاد جامعه اطلاعاتی بر رعایت و اعمال حقوق بشر تکیه دارد، و تشکیل جامعه اطلاعاتی نیز بر مبنای مفاد اجلاس سران با تکیه بر مبانی حقوق بشر امکان‌پذیر است. معتمدنژاد (۱۳۸۴) تشریح می‌کند که دیدگاه مورد توجه در اجلاس جهانی سران درباره جامعه اطلاعاتی راجع به ایجاد جامعه‌های اطلاعاتی مردم‌مدار، فراگیر و توسعه محور، بر اساس اصول حقوق بشر استوار شده است و ارزیابی مقبولیت و مشروعیت دولت‌ها و همچنین وضعیت حقوق و آزادی‌های شهروندان، بر مبنای این اصول صورت می‌گیرد. وی با اشاره به استانداردهای حقوق بشر از برخی حقوق نام می‌برد که شامل: آزادی و امنیت انسانی، حمایت وی علیه تبعیض، حق کار و حق برخورداری از استاندارد زندگی مناسب، همراه با بهداشت و تندرستی، حق مشارکت در اداره کشور، آزادی داشتن عقاید و بیان آنها، آزادی از مداخله خودسرانه در زندگی خصوصی، حق مشارکت آزادانه در زندگی فرهنگی جامعه و حق برخورداری از آموزش پایه به‌طور رایگان می‌شود.

حقوق بشر از یک سو با تکیه بر آزادی‌های فردی به ظهور می‌رسد. این گونه از آزادی به عنوان محور و رکن اصلی در تأمین دموکراسی و رعایت عدالت به‌شمار می‌آید. آزادی‌های فردی سبب شکوفا شدن استعدادها و توانمندی‌های آدمیان شده و زمینه بروز خلاقیت و پویایی را در آنان فراهم می‌سازد. آزادی‌های فردی به‌عنوان موقعیتی مطلوب در بروز اعمال و گفتار انسان است، که به آدمی اجازه می‌دهد تا آنجا که آزادی دیگران را محدود نساخته، ادامه یابد. یعنی انسان تا آنجا آزادی دارد که برای دیگران محدودیت و سختی ایجاد نکند و حقوق دیگران را ضایع نسازد. طباطبایی مؤتمنی (۱۳۸۲، ص ۳۹) نیز با تأکید بر آزادی شخصی، آن را پایه و شالوده همه حقوق و آزادی‌ها می‌داند، زیرا وقتی انسان آزادی و یا تأمین نداشته باشد، استفاده از دیگر حقوق و آزادی‌ها نیز برای او مفهومی نخواهد داشت.

رابطه میان جامعه اطلاعاتی و حقوق بشر بسیار تنگاتنگ و نزدیک می‌باشد. به هر میزان که بنیان‌های یک جامعه به سمت رعایت حقوق بشر گرایش پیدا کند، به همان نسبت آمادگی برای پذیرش شرایط جامعه اطلاعاتی را دارا خواهد بود

یونسکو در صدد اتخاذ راهبردی برای ارتقای دسترسی به قلمرو عمومی از طریق ایجاد یک معبر علمی است که اتحاد راهبردی با دیگر طرح‌های مشابه مانند پروژه توسعه شاهره بانک جهانی را دربرمی‌گیرد و نیز در پی به‌کارگیری بخش خصوصی و جامعه مدنی است

با احترام شایسته‌ای مطرح می‌سازد و تلاش کرده است تا بر اساس ارزش‌های فراگیر انسانی به حقوق آدمی بنگرد، و با این نگرش به تدوین اعلامیه‌ای مبادرت ورزد که کرامت انسان را در جهان تأمین کند. قاری سیدفاطمی (۱۳۸۲، ص ۱۵۰) نیز مطرح می‌سازد که انتخاب عنوان اعلامیه جهانی^{۲۱} و حتی نه اعلامیه بین‌المللی^{۲۲} نشانگر ابتدای این سند بر ایده‌ای فراسرزمینی و فراحاکمیتی می‌باشد. تدوین‌کنندگان در واقع به این باور رسیده بودند که حق‌هایی انسانی وجود دارد که استحقاق انسان‌ها نسبت به آنها فراتر از اراده حاکمیتی کشورهاست. البته تصویب این اعلامیه به وسیله کشورهای گوناگون از فرهنگ‌های نسبتاً متنوع بدون هیچ رأی مخالفی خود نکته قابل توجهی است.

با توجه به نکات مطرح شده می‌توان عنوان کرد که در راستای ایجاد و تداوم جامعه اطلاعاتی، ضرورت دارد که مبانی حقوق بشر با عنایت به رعایت اصول و مفاد آن در جوامع رعایت شود. نباید از نظر دور داشت که پیشرفت‌هایی که در یک جامعه مبتنی بر اطلاعات می‌تواند مهیا شود، بدون آزادی‌های مدنی و حقوق شهروندی امکان‌پذیر نیست. رابطه میان جامعه اطلاعاتی و حقوق بشر بسیار تنگاتنگ و نزدیک می‌باشد. به هر میزان که بنیان‌های یک جامعه به سمت رعایت حقوق بشر گرایش پیدا کند، به همان نسبت آمادگی برای پذیرش شرایط جامعه اطلاعاتی را دارا خواهد بود. پافشاری بر استقرار حقوق بشر در جوامع، شرط دستیابی به یک جامعه اطلاعاتی مطلوب است؛ این نکته‌ای است که در اجلاس سران جامعه اطلاعاتی که با شرکت اکثریت کشورهای جهان - و از جمله ایران - انجام پذیرفت، مورد تأکید همه آنان قرار گرفت.

جهانی‌سازی و جامعه اطلاعاتی

اسماعیلی (۱۳۸۴) توضیح می‌دهد که واژه Globalization را گاهی به جهانی شدن و زمانی به جهانی‌سازی ترجمه می‌کنند. با نگرشی سطحی ممکن است این دو اصطلاح مترادف به نظر آیند، اما این دو ترجمه به لحاظ بار معنایی و واقعیت کاربردی و ابزاری

از سوی دیگر، باید توجه داشت که آزادی فردی در کنار آزادی عمومی می‌تواند به نیکی سبب شکوفا ساختن روحیه آزادیخواهی و فعالیت ثمربخش شود. عدالت اجتماعی نیز بدون آزادی پدیدار نخواهد شد. بستر بروز توسعه در یک جامعه با رعایت آزادی برای تمامی احاد اجتماع امکان‌پذیر می‌شود. در این میان باید توجه داشت که آزادی‌های عمومی اگرچه زمینه مناسبی برای استحکام وضعیت حقوق بشر به‌شمار می‌آید، ولی جایگزین آن محسوب نمی‌شود. چنانچه طباطبایی مؤتمنی (۱۳۸۲، ص ۲۳) بیان می‌کند که آزادی‌های عمومی به مجموع حقوق و آزادی‌هایی گفته می‌شود که دولت اجرای آن را طبق قوانین داخلی برای اتباع خود تأمین و تضمین کرده است و محتوای آن نیز ممکن است از یک کشور به کشور دیگر متفاوت باشد، حال آنکه حقوق بشر، حقوق و آزادی‌هایی است که در سطح جهانی مطرح است و همانند استانداردهای جهانی حقوق مزبور محسوب می‌شود، از این رو سازمان ملل متحد نیل به آن را آرمان خود قرار داده و کوشش می‌کند دولت‌ها این حقوق را به رسمیت بشناسند. فریدون (۱۳۸۲، ص ۱۰۹) در باره ماهیت آزادی فردی به خوبی توضیح می‌دهد که حقوق یک جامعه به مشارکتی منطقی که یک اجتماع می‌تواند از اعضایش مطالبه کند، بستگی دارد. اما طبیعت خاص یک جامعه به عنوان دارنده حقوق به این معنی است که افراد نیز از وظایفی که نسبت به اجتماع خود انجام می‌دهند منتفع خواهند شد. و برعکس، بسیار مهم است که بر طبیعت غیرمستبدانه این استدلال تأکید دوباره شود، زیر جوامع فقط تا جایی ترقی می‌کنند که اعضایشان ترقی می‌کنند. بنابراین آزادی فردی همیشه به خاطر مصالح اجتماعی است و حمایت شدید از آن باید در هر گونه تنظیم منافع اجتماعی ملحوظ شود. حق افراد در تدبیر و ابداع و آزمودن برنامه‌های زندگی‌شان برای سلامت اجتماعی و همچنین برای خودشان قطعی است.

برای تأمین حقوق نامبرده، استقرار و اجرای مبانی حقوق بشر امری ضروری به‌شمار می‌آید. حقوق بشر تأمین‌کننده حقوق فردی و اجتماعی است. بر همین اساس مفاد حقوق بشر، حقوق فردی را

که منعکس می‌کنند با هم تفاوت دارند. وی بیان می‌کند که در برگردان اول یعنی جهانی شدن، مقصود واقعیتی ملموس و ضرورتی گریزناپذیر بوده که هر جامعه‌ای برای رفاه شهروندانش مجبور به هم‌نوایی با این جریان نیرومند، ضروری و مفید به حال کشورهاست. در برگردان دوم - یعنی جهانی‌سازی - بر تسلط کشورهای قدرتمند به منظور ادامه تفوق اقتصادی، سیاسی و نظامی بر دیگر کشورهای عالم پافشاری می‌شود. مصلی^{۳۳} (۲۰۰۳) بیان می‌کند که جهانی‌سازی شامل سازگاری‌هایی در عرصه اجتماعی، اقتصادی و سیاسی است که ممکن است مردم بپذیرند تا به فرهنگ خود عینیت بخشیده و آن را در عرصه جهانی جای دهند. این مفهومی است که ریشه‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و دستاوردهای خود را در بر دارد. در حوزه‌ای گسترده، جهانی‌سازی ارتقای یکپارچگی جهان و دعوت برای رفع موانع فرهنگی است. اگر چه جهانی‌سازی یک فرایند حیاتی به سوی انتقال دانش و آموزش برای جهان است، ولی همچنان جنبه‌های منفی خود را بر روی بیشتر فرهنگ و تمدن‌ها دارد. لکنر^{۳۴} (۲۰۰۱) به این نکته اشاره می‌کند که باید توجه داشت که وابستگی و آگاهی کلی در سطح جهان، سابقه و زمینه ورود به مدرنیته سرمایه‌داری به حساب می‌آید. با این وجود، توسعه اروپایی و شکل‌گیری حکومت‌ها باعث رشد جهانی‌سازی پس از قرن هفدهم شد. شکل‌گیری معاصر جهان، مرهون رشد دهه‌های بعد از سال ۱۸۷۵ می‌باشد؛ هنگامی که ارتباطات و حمل‌ونقل بین‌المللی، و ناسازگاری به طرز چشم‌گیری سبب ایجاد روابط نیرومندی در سراسر مرزهای اجتماعی شد. همچنان که رابرتسون^{۳۵} (۱۹۹۲) بیان می‌کند، نظریه فرهنگ جهانی برچسبی است برای یک تفسیر ویژه از جهانی‌سازی، که تمرکز آن بر روشی استوار است که همراهان در یک فرایند هوشیارانه برای کسب معنای زندگی در جهان، به‌عنوان یک جایگاه منحصر به فرد تلاش می‌کنند. به این دلیل جهانی‌سازی سبب فشردگی جهان^{۳۶} و افزایش آگاهی^{۳۷} جهانی به‌صورت کلی می‌شود. به‌عبارت دیگر، جهانی‌سازی استحکام انکای متقابل جهانی را سرعت می‌بخشد، و در ارتقای آگاهی عمومی در سطح جهان مؤثر است.

البته پاره‌ای از اندیشمندان با نگاهی کاملاً انتقادآمیز و از موضعی منفی به مقوله جهانی‌سازی می‌نگرند. چنانچه سیبروک^{۳۸} (۲۰۰۳) بیان می‌کند که جهانی‌سازی اظهار جنگ به تمامی فرهنگ‌های دیگر است. در این جنگ فرهنگی هیچ نوع معافیتی برای افراد غیر نظامی وجود ندارد و هیچ نظاره‌گری بی‌گناه نیست. منشی پوری^{۳۹} (۲۰۰۵) اظهار می‌دارد که جهان غیرغربی،^{۴۰} به شکل خاص دنیای اسلام، هنوز درگیر دستیابی به اندیشه جهانی‌سازی است. در آغاز قرن بیست و یکم، جهان اسلام با بسیاری از چالش‌ها روبه‌رو است، اما هیچ کدام دشوارتر از این مسئله نیست که چگونه می‌توان میان حفظ کامل فرهنگ و هویت دینی از یک سو، و جذابیت همبستگی با دنیای جهانی‌شده از سوی دیگر توازن برقرار کرد. همچنین سیمونیدس (۱۳۸۲، ص ۱۵۷-۱۵۸) معتقد است که جهانی‌شدن دارای تأثیرات کمتر سودمند دیگری برای حقوق بشر می‌باشد. پای افشردن بر رقابت و پیشرفت اقتصادی، تأثیرات منفی بر گروه‌های آسیب‌پذیر مثل کارگران مهاجر، زنان کارگر و افراد بومی دارد. جهانی‌شدن در

نقض حق زندگی، حق حفظ سلامتی، حقوق اقلیت‌ها، آزادی معاشرت، حق داشتن شرایط کاری صحیح و مطمئن و حق داشتن استانداردی از زندگی که در بسیاری از کشورها برای سلامتی و خوب زیستن کافی می‌باشد، عامل مقصر شناخته شده است.

مور (۱۳۸۴) نیز با اشاره به قدرت فضای مجازی در عرصه جهانی می‌گوید: از طریق جهانی‌شدن، فضای سایبر می‌تواند به ابزار مناسب و کارای قدرت نخبگان تبدیل شود. یعنی کنترل دقیق علمی این که در مقیاس جهانی چه کسی، چه چیزی دریافت می‌کند و ردگیری کامل هر آنچه که افراد انجام می‌دهند.

به رغم اظهار اندیشه‌های موافق و مخالف با مقوله جهانی‌سازی، باید توجه داشت که اگر چه جهانی‌سازی در جهان امروز بیشتر در عرصه اقتصاد و سیاست شناخته شده است، ولی ریشه‌های آن را باید در زمینه‌های فرهنگی و علمی جست‌وجو کرد. اساس جهانی‌سازی در نوع نگرش آدمیان بر جهان بنا نهاده شده است. بینش علمی در فرایند توسعه علم و فناوری، سبب پیشرفت‌های مهمی در گستره جهانی زندگی آدمی شده است. ارتباطات انسانی به سرعت افزایش یافته و امکان تبادل اطلاعات و اندیشه‌ها با سرعت بالا و به دور از محدودیت‌های مکانی امکان‌پذیر شده است. جهانی‌سازی در دنیای معاصر از ارکان تقویت جامعه اطلاعاتی به شمار می‌آید. جهانی که در آن زندگی می‌کنیم، بیش از هر زمان دیگری به اشتراک و یکپارچگی مؤلفه‌های ارتباطی پیش می‌رود. هم‌اکنون در روستاهای آفریقا فیلم‌های روز غربی مشاهده می‌شود، و همان‌طور که اینترنت در شهرهای نیویورک و لندن کاربرد دارد، در کشورهای آسیای جنوب شرقی و خاورمیانه نیز رواج پیدا کرده است. آرایش مو و شیوه لباس پوشیدن در این سوی جهان برگرفته از مدهای آن سوی دنیای گسترده است. جهانی‌سازی با خود فرهنگ خاصی را القا می‌کند که توان ایجاد هم‌نوایی در میان انسان‌های پنج قاره است. اما پرسشی که همواره فکر اندیشمندان را به خود مشغول ساخته در ذهن‌ها به گردش در می‌آید که «چه کسی سکان هدایت جهان یکپارچه را به دست خواهد گرفت؟» شاید تا کنون نیز راهبر این دنیای منسجم، معین و مشخص شده باشد!

نقش فناوری ارتباطات در جامعه اطلاعاتی

چنانچه از نام جامعه اطلاعاتی برمی‌آید، مهم‌ترین ویژگی این جامعه، اطلاعات و مهم‌ترین کارگزار آن، [فناوری] اطلاع‌رسانی است. از این نگاه، اطلاعات عبارت از هر شکل ثبت شده یا نشده از دانش نشریافته یا دریافتی راجع به موضوع یا محیطی ویژه است که برای استفاده جویندگان بالقوه و بالفعل، متناسب و آماده می‌گردد. اطلاع‌رسانی نیز عبارت از مجموعه کنش‌ها، تعاملات و پویای‌های مربوط به تولید، گردآوری، پردازش، پخش، توزیع، مصرف، انتقال و مدیریت اطلاعات است که با افزایش امکان مبادله اطلاعات و رشد آگاهی‌ها و قابلیت‌ها، تسهیل تصمیم‌گیری و ضرورتاً رشد بهره‌وری را دامن می‌زند (محمدی اصل، ۱۳۸۱). ساختار جامعه اطلاعاتی بر مبنای دسترسی سریع و بهنگام به اطلاعات بنا نهاده شده است. ابزارهای لازم برای برآورده ساختن این عملکرد، بیشتر در مقوله

یافته است. این پیشرفت‌های فناوری با خود مسائل ویژه‌ای را به همراه داشته‌اند که با گذشت زمان جوامع را با چالش‌های مهمی روبه‌رو ساخته‌اند. با گسترش حوزه نفوذ شبکه و امکانات ارتباط راه دور^{۳۱}، از سویی نظارت حکومت‌ها بر اعمال شهروندان دشوار شده، و از سوی دیگر، حیطة فعالیت و عملکرد مردم گسترش یافته است. فناوری با خود فرهنگ خاصی را به همراه آورده که این فرهنگ صرف نظر از ویژگی‌های ملی و منطقه‌ای نوعی خصوصیت رفتاری، که تقریباً در تمامی نقاط جهان با پاره‌ای تفاوت‌ها، از ویژگی یکسانی برخوردار است را به همراه داشته است.

تعامل میان رسانه‌های نوین و جامعه‌اطلاعاتی

ابزارهای ارتباطی با ایجاد پیوندهای فرهنگی در سراسر جهان به نوعی تأثیر یکنواخت پرداخته‌اند. عادت توجه به برنامه‌های یک رسانه مانند تلویزیون در سراسر جهان از ویژگی‌های همانندی برخوردار است. انتقاد از میزان استفاده اوقات فراغت از این رسانه، و نیز شیوه‌های تأثیرپذیری از آن، در آثار متعددی از نویسندگان در سطح جهان نمایان شده است.

لیورا^{۳۲} (۱۳۸۳) تشریح می‌کند که رسانه‌های جدید، رویه‌ها و نهادهای پیرامون‌شان، و نظام‌های قانون‌گذار را در سرتاسر دنیا با چالش‌های چشمگیری رویارو ساخته‌اند. کنترل ملی بر سیستم‌های ارتباطی به سبب وجود فناوری‌هایی که حوزه دسترسی و تأثیرشان فراتر از محدوده‌های قضایی دولت‌های ملی است، دچار پیچیدگی شده است. بسیاری از دولت‌ها از اینکه اقتدار سیاسی و اقتصادی‌شان را از دست بدهند، هراسان‌اند و دیگر دولت‌ها از این می‌ترسند که هویت فرهنگی‌شان را از دست بدهند. رسانه‌های جدید بر شکافی که هم‌اکنون مابین زندگی و حکومت ایجاد شده است تأکید می‌کنند؛ مردم می‌توانند در عرصه‌های فراملی یا جهانی به تعامل بپردازند که هنوز روش قطعی‌ای برای حکومت بر آنها وجود ندارد.

این تعامل در دنیای نوین با تکیه بر شبکه و اینترنت که محملی فراگیر برای فعالیت گسترده رسانه‌ای است، به انجام می‌رسد. این ابزار ارتباطی مؤثر در زندگی شخصی و اجتماعی هر یک از ما نقشی مهم ایفا می‌کند. برای فعالیت‌های علمی، پژوهشی و نیز در عرصه زندگی روزمره اینترنت یک واسط سودمند به شمار می‌آید. به رغم تمامی مشکلاتی که در سازماندهی و بازیابی اطلاعات مفید در محیط اینترنت وجود دارد، این ابزار موفق شده تا کاربردی وسیع و جهانی داشته باشد و از سوی دیگر، با ارائه انبوهی از مطالب و اطلاعات گوناگون به عنوان محملی فراگیر برای کاربران متخصص و عادی نمایان شود. پراکندگی و نفوذ بالای اینترنت از آن رسانه‌ای قوی و اثرگذار ساخته است.

رابینسون (۲۰۰۱، ص ۱۷۱) اظهار می‌کند که قدرت اینترنت از این واقعیت نشأت می‌گیرد که اتصالات آن غیرمتمرکز است و نمی‌توان گفت که هیچ یک از این دستگاه‌ها، یا خوشه‌های شبکه این تشکیلات را اداره می‌کنند. دموکراسی حاکم است. من می‌توانم یک پیام را در اینترنت به سهولتی که شما می‌توانید، منتشر کنم. می‌توانم انتخاب کنم در مورد چه موضوعاتی بخوانم و مواردی را که علاقه

فناوری ارتباطات قرار می‌گیرد. ایجاد شبکه‌های گسترده برای تبادل اطلاعات و دسترسی آسان به آن، شرط لازم زیرساخت فناورانه در یک جامعه‌اطلاعاتی است. شبکه‌ها در سطحی وسیع سبب تشکیل پیوندهای ضروری در نقاط مختلف یک جامعه اطلاع‌گرا می‌شود. هدف اصلی از تقویت شبکه‌های گسترده، فراهم آوردن به هنگام ارتباطات اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، علمی و فنی در سطح روابط انسانی است. این ارتباطات در اثر پدیده جهانی‌شدن از رشد بالایی برخوردار بوده است.

سعیدی (۱۳۸۳) بر نقش ابزارهای ارتباطی تأکید می‌ورزد و اعلام می‌دارد که تأثیر جهانی‌شدن بر کاربردهای ملی و منطقه‌ای در زمینه صنایع فرهنگی و پیشرفت سریع علوم و فناوری‌های ارتباطی سبب دگرگونی در رسانه‌های جمعی شده و در پی آن ساختار فرهنگی جوامع را نیز تغییر داده است. مهم‌ترین عامل تأثیرگذار در محتوای رسانه‌ها روابط همزیستی آنها با منابع قدرتمند اطلاعاتی است. در واقع، مالکیت رسانه‌ها اکنون از مهم‌ترین مسائل به شمار می‌آید. رضوی‌زاده (۱۳۸۳) به نقش شبکه اشاره کرده و بیان می‌کند که توزیع اطلاعات و دانش تولید شده در سطح یک جامعه‌اطلاعاتی به ارتقای سطح عمومی جامعه و در نهایت بهره‌وری افزون‌تر می‌انجامد. همچنان که در مباحث مربوط به اقتصاد اطلاعات نوین بر افزایش دسترسی همگان به شبکه تأکید می‌شود، تا تعداد مشتریان و خریداران محصولات اقتصاد شبکه‌ای افزوده شود، دسترسی گسترده به شبکه در یک جامعه مبتنی بر اطلاعات، به توانمندی فراگیر آن جامعه در سطح ملی خواهد انجامید.

فناوری ارتباطات امروزه نقشی برجسته در جامعه‌اطلاعاتی بر عهده دارد. پایه و اساس ارتباطات انسانی و روابط میان جوامع، بویژه از طریق شبکه بر مبنای ارتباطات خطوط تلفنی بنا نهاده شده است؛ به پشتوانه این پیوستگی و ارتباط سریع، دنیای جدید به سوی نزدیکی بیشتر و از بین رفتن فاصله‌ها گام برمی‌دارد. می‌توان بیان کرد که اختراع تلفن، نقطه عطف پیشرفت‌های ارتباطی جهان معاصر می‌باشد. از یک سو پیوندهای مبتنی بر شبکه دسترسی با سرعت بالا را فراهم می‌آورد، و از سوی دیگر نقش مرزهای جغرافیایی را در زمینه تبادل اطلاعات کمرنگ می‌سازد. شبکه با نفوذ در تمامی ارکان زندگی جدید سبب دگرگونی عادات و رفتار آدمیان شده است. این تحول از نوع تأمین نیازمندی‌های و خرید، تا شیوه نگرش و تبیین مسائل و امور جاری زندگی، از برنامه‌ریزی تا عملکرد حرفه‌ای را دربرمی‌گیرد. افتاده (۱۳۸۳) تشریح می‌کند که به اعتقاد کارشناسان، رایانه‌ای کردن ارتباطات راه دور، به معنای توانایی اتصال رایانه به رایانه است. بنابراین امکان برقراری ارتباط داخلی و مابین ادارات، بانک‌ها، خانه‌ها، مغازه‌ها، کارخانه‌ها و مدارس بیشتر می‌شود. داستان رایانه‌های شبکه‌ای، اغلب با شبکه برق مقایسه می‌شود و شبکه اطلاعاتی همچون یک منبع تغذیه و برق می‌باشد. همان‌گونه که شبکه برق، منزل، اداره، کارخانه، و مغازه را برای تأمین انرژی به هم متصل می‌کند، شبکه اطلاعاتی نیز اطلاعات را در هر کجا که لازم باشد، ارائه می‌دهد

با ایجاد و گسترش فناوری ارتباطات در جوامع نوین علاوه بر توسعه در ابعاد گوناگون جامعه، پاره‌ای از تنش‌ها و مشکلات نیز بروز

ندارم حذف کنم. می‌توانم فضای اطلاعاتی را از طریق انتخاب، اجرای جست‌وجوی واژگان کلیدی، و نمایش محتوا مشخص کنم. می‌توانم براساس علاقه‌ای که دارم، مطالب یا متون لازم برای خواندن را فراهم کنم.

باید بیان کرد که این رسانه فراگیر اگر چه جایگاه ویژه‌ای در جهان برای خود ایجاد کرده و در کانون خانوادگی، محل کار و در صحن اجتماع به عنوان نماد شاخص دنیای اطلاعات و ارتباطات خودنمایی می‌کند، مورد انتقادات جدی و بنیادی نیز قرار گرفته است. صاحب‌نظران اینترنت را ابزاری شاخص در جهان نوین می‌دانند که به سرعت، عادات، روش و نیز منش زندگی آدمی را درگون ساخته است. از همین رو نگاه انتقادی و تحلیلی به این رسانه پرنفوذ از اهمیت بالایی برخوردار است.

رایبسون (۲۰۰۱، ص ۱۷۱) خود در ادامه توضیح می‌دهد: اما اینترنت چندین خصوصیت منفی نیز دارد که باید مدنظر آن دسته از افرادی که تمایل نگرش مثبت به آن دارند، قرار گیرد. روشن‌ترین این موارد حجم عظیم اطلاعاتی است که در آن قرار دارد، که بیشتر آن با عقیده عموم در بهترین حالت دارای کیفیت ضعیفی است؛ بیشتر اوقات از قرار معلوم، ناتمام، همراه با سوگیری [طرفداران یک عقیده خاص] و نادرست هستند. نوشته‌ها و عکس‌های هرزه‌نگاری، نژادپرستانه و مقولات نامطلوب و ناخوشایند دیگر نیز به راحتی منتشر می‌شوند. این عوامل می‌تواند موجب محدودیت دسترسی، به منظور حفاظت کاربران از این خصوصیات نامطلوب و ناخوشایند شود. باید بر این مطالب افزود که نبود کنترل فراگیر بر فعالیت سایت‌های اینترنتی، سبب تبلیغ وسیع در عرصه پاره‌ای از تفکرات روح آزار شده است. تبلیغ خشونت و سوء استفاده جنسی - بویژه از کودکان - و برخی از آرای اندیشه‌سوز و مغایر با مبانی آزادی و دموکراسی در محیط اینترنت، از معضلاتی است که با نفوذ این رسانه وسیع همراه بوده است. این مشکلات در جامعه اطلاعاتی سبب بروز پاره‌ای نواقص در ظهور جریان آزاد و سالم اطلاعات می‌شود. رسانه‌ها با پیشرفت‌های فناوری علاوه بر دستیابی بر دستاوردهای مهم و قابل توجه با مشکلات جدی نیز روبه‌رو شده‌اند که اینترنت نماد بارز و شاخصی برای بیان این گونه مشکلات و معضلات گسترده جوامع انسانی است.

همچنین باید اضافه کرد که برخی نمادهای منفی رفتاری، بویژه در کودکان از پیامدهای اینترنت می‌باشد. رسوخ اینترنت در اطراف و اکناف جهان، صرف‌نظر از اطلاع‌رسانی و ترویج تبادل اندیشه‌ها، و ارائه اطلاعات علمی، فنی و دیگر انواع داده‌های سودمند، رعایت نکردن حقوق انسانی را در پی داشته و تا حدودی آن را تضعیف کرده است. به علاوه باید توجه کرد که بررسی مسائل اینترنت در عرصه رسانه به ارزیابی بهتر آن یاری می‌رساند.

کاربرد اثربخش سواد اطلاعاتی در جامعه اطلاعاتی

در بهره‌گیری از رسانه باید به این نکته مهم اشاره کرد که توانایی استفاده از انواع رسانه مستلزم داشتن توانایی و مهارت سواد اطلاعاتی^{۳۳} است. سواد اطلاعاتی از ویژگی‌های اصلی ارزیابی شهروندان برای زندگی در جامعه اطلاعاتی به‌شمار می‌رود. سواد اطلاعاتی از مهارت

تشخیص نیاز اطلاعاتی آغاز می‌شود. هر شهروند آگاه باید توانایی آن را داشته باشد تا نیاز اطلاعاتی خود را تعیین کرده، و منابع مرتبط با آن نیاز را شناسایی کند. علاوه بر آن، توانایی بازیابی اطلاعات مرتبط با نیاز، و ارزشیابی اطلاعات به‌دست آمده نیز از زمره توانایی‌های سواد اطلاعاتی است. مهم‌ترین عامل در بحث سواد اطلاعاتی توانایی کاربرد اطلاعات در انجام فعالیت‌های متعدد زندگی، چون آموزش، پژوهش، اطلاع‌یابی از وقایع، انتخاب گزینه‌های شغلی، خرید کالاها، کاربرد ابزارها و دستگاه‌ها و به‌طور کلی استفاده بهینه و کارآمد از اطلاعات در زندگی می‌باشد. بر همین اساس، انجمن کتابداری آمریکا ارکان سواد اطلاعاتی را معرفی کرده است.

فهرست شش ویژگی سواد اطلاعاتی بر اساس تعریف انجمن کتابداری آمریکا عبارت است از: تشخیص نیاز به اطلاعات؛ تشخیص این که چه اطلاعاتی به مسئله خاصی مربوط می‌شود؛ یافتن اطلاعات مورد نیاز؛ ارزشیابی اطلاعات یافته شده؛ سازماندهی اطلاعات؛ استفاده کارآمد از اطلاعات در رابطه با مسئله خاص (رایبسون، ۲۰۰۱، ص ۱۷۲). نکته مهمی که باید به آن اشاره ورزید آن است که سواد اطلاعاتی صرفاً مهارت بهره‌گیری از رایانه و امکانات شبکه نیست. شناخت انواع منابع اطلاعاتی که می‌تواند نیاز ما را برآورده سازد، توانایی بازیابی اطلاعات از آنها، شناخت اطلاعات مرتبط، ارزیابی اطلاعات به‌دست آمده، انتخاب پاره‌های اطلاعاتی سودمند با درخواست ما، توانایی ادغام آن در اهداف مورد نظر، چون مقاصد آموزشی، پژوهشی، گزینه‌های متعدد زندگی اجتماعی، بهره‌مندی از امکانات رسانه‌ای، و نظایر آن، همگی از سطوح مختلف سواد اطلاعاتی است که مورد نیاز شهروندان آگاه می‌باشند. در یک جامعه اطلاعاتی، ضروری است که شهروندان توانایی بهره‌گیری سودمند از اطلاعات را به‌دست آورند. در حقیقت، هنگامی یک جامعه با معیارهای واقعی جامعه اطلاعاتی سنجیده می‌شود که شهروندان آن جامعه دارای مهارت سواد اطلاعاتی باشند و بتوانند نیازهای اطلاعاتی خویش را خود مرتفع سازند. امروزه بهره‌مندی مطلوب از رسانه با تکیه بر سواد اطلاعاتی امکان‌پذیر است. این مهارت ضروری در زندگی نوین سبب می‌شود که افراد جامعه با توسعه فناوری، و بهره‌گیری از امکانات ارتباطی و اطلاعاتی همسو شده و توان زندگی در فضای جامعه اطلاعاتی را پیدا کنند. امروزه سواد اطلاعاتی با استفاده از رسانه‌های نوین ارتباطی رابطه‌ای تنگاتنگ برقرار ساخته است؛ به گونه‌ای که سواد رسانه‌ای^{۳۴} با سواد اطلاعاتی به میزان زیادی همپوشانی دارند. بازیابی اطلاعات مرتبط با نیازهای خاص شهروندان، بویژه در عرصه گستره پهنای رسانه‌های نوین در گرو کسب و ارتقای مهارت سواد اطلاعاتی است. جامعه اطلاعاتی شهروندانی آگاه و مسلط بر توانایی‌های ضروری زندگی در این فضا را می‌طلبد، تا بتوانند با ابعاد توسعه یافته آن همسو شوند. سواد اطلاعاتی ابزاری مؤثر برای حضور در این جامعه نوین است.

نتیجه‌گیری

جامعه اطلاعاتی، پدیده‌ای نوین است که آینده جهان معاصر را رقم می‌زند. محور اساسی این جامعه بر کارکردهای مؤثر و سودمند اطلاعات در تمامی عرصه‌ها و شئون زندگی انسان جدید بنا نهاده شده است. این

12. Knowledge Class
13. Intellectual Technology
14. Information Industry
15. Free Flow of Information
16. Knowledge Portal
17. Francis ball
18. NWICO) New World Information and Communication Order
19. Non Aligned Movement – NAM
20. Soros
21. Universal Declaration
22. International
23. Moussalli
24. Lechner
25. Robertson
26. compression of the world
27. intensification of consciousness
28. Seabrook
29. Monshipouri
30. Non-Western world
31. Telecommunication
32. Lievrow
33. Information literacy
34. Media literacy

منابع و مآخذ

۱. اسماعیلی، غلامرضا (فروردین ۱۳۸۴). جهانی شدن یا جهانی سازی. تدبیر، سال ۱۶، شماره ۱۵۵. قابل دسترس در: <http://www.imi.ir/tadbir/tadbir-155/article-155/7.asp> [accessed: 8, Apr, 2006]
۲. افتاده، علی اصغر (۵ مهر ۱۳۸۳). جامعه اطلاعات یا جامعه اطلاعاتی. سایت ایران امروز. قابل دسترس در: <http://science.iran-emrooz.info/index.php/science/more/6394> [accessed: 8, Apr, 2006]
۳. بهشتی، ملوک السادات (۱۳۷۶). جامعه اطلاعاتی و توسعه. اطلاع رسانی. دوره ۱۲، شماره ۳. قابل دسترس در: <http://www.irandoc.ac.ir/ETELA-ART/12/12-3-1.htm> [accessed: 8, Apr, 2006]
۴. رضوی زاده، نورالدین (۲۸ فروردین ۱۳۸۳). عصر ارتباطات و جهانی سازی؛ لزوم تغییر در انگاره توسعه. قابل دسترس در: <http://iranwsis.org/Default.asp?C=IRAR&R=&I=67#BN67> [accessed: 10, Apr, 2006]
۵. سعیدی، رحمان. کیا، علی اصغر (۱ اردیبهشت ۱۳۸۳). دیدگاه‌های علمی درباره جهانی سازی اقتصادی، انقلاب ارتباطات و تأثیر متقابل آنها. سایت ایران و جامعه اطلاعاتی. قابل دسترس در: <http://iranwsis.org/Default.asp?C=IRAR&R=&I=71#B>

جامعه بر مبنای توسعه فناوری، رسانه‌ها - به مفهوم اعم آن - و حقوق انسانی به تکامل و پویایی دست می‌یابد. حقوق بشر به عنوان سنگ بنای اولیه جامعه اطلاعاتی نقش مؤثر برعهده دارد. شرکت‌کنندگان در اجلاس جهانی جامعه اطلاعاتی به اتفاق بر این موضوع پای فشرده‌اند. این جامعه با مبنای جهانی سازی در تعاملی گسترده است و با آن پیوندی ناگسستنی دارد. جهانی سازی، بدون تردید از مؤلفه‌های تأثیرگذاری است که بر زندگی انسان معاصر سایه افکننده است.

تعبیر فشرده‌گی جهان و افزایش آگاهی دو فرایندی است که در جهانی سازی مورد توجه جدی قرار گرفته است. فشرده‌گی به تعبیر دقیق عبارت است از افزایش ارتباطات به نحوی که فاصله‌ها را از بین می‌برد. در این بیان جهان به دلیل وابستگی‌های ارتباطی روز به روز کوچک‌تر می‌شود، به این معنا که دستیابی به مکان‌ها، افراد، و پارهای اطلاعاتی آسان و سریع انجام می‌پذیرد. فناوری ارتباطی پیوندی است که مرزهای جغرافیایی را به نحوی مجازی کم رنگ می‌سازد. علاوه بر آن، محدودیت‌ها و ممنوعیت‌های برقراری ارتباط با دیگر افراد را نیز تضعیف می‌کند. همچنین افزایش آگاهی باعث ایجاد فضای فرهنگی یک جامعه اطلاعاتی می‌شود. آگاهی در سطح جامعه به بهینه‌سازی روابط اجتماعی انجامیده و فضای مناسبی برای توسعه پایدار در سطحی فراگیر مهیا می‌سازد. توانمندی مدیریت بر اطلاعات، و بهره‌گیری اثربخش از اطلاعات، مهارت‌های ضروری زندگی در جامعه اطلاع‌گر به‌شمار می‌آید. بر همین اساس سواد اطلاعاتی نیز لازمه حیات مؤثر در جامعه اطلاعاتی است. یکی از نتایج جامعه اطلاعاتی استفاده بهینه از توانایی انسانی است که می‌تواند با تصرف طبیعت، بر آن تسلط داشته باشد. هدایت اعمال انسانی در مسیر هماهنگی و همنوایی در حفظ کره خاکی می‌تواند از دستاوردهای بزرگ جامعه اطلاعاتی به‌شمار آید. جامعه اطلاعاتی آینده، زندگی بر روی زمین است. هر ملتی که بتواند با اهداف انسانی و سالم آن به رشد و شکوفایی استعدادهای ملی خود بپردازد، توان زندگی توانمند و توأم با عزت را در این جهان متحول را خواهد داشت. حضور بیشتر سران کشورهای جهان در این گردهمایی مهم، بیان‌کننده اهمیت تصمیم‌های این اجلاس و برنامه‌های بلندمدت و آینده‌نگر آن در سرنوشت آتی همه ساکنان جهان است.

پی‌نوشت‌ها:

1. Information society
2. Civil society
3. Human rights
4. Citizen»s rights
5. World Summit on the Information Society (WSIS)
6. Geneva
7. Tunisia
8. Fritz Makarov
9. Daniel Bell
10. Information Workers
11. Industrial Workers

- BN180 [accessed: 8, Apr, 2006]
۱۶. معتمدنژاد، کاظم (۱۷ خرداد ۱۳۸۴). دیدگاه های انتقادی در مورد مصوبات اجلاس جهانی سران درباره جامعه اطلاعاتی. سایت ایران و جامعه اطلاعاتی. قابل دسترس در:
<http://iranwsis.org/Default.asp?C=IRAR&R=&I=207#>
BN207 [accessed: 5, Apr, 2006]
۱۷. مور، ریچارد کی. (۲۱ فروردین ۱۳۸۴). دموکراسی و فضای سایبر. ترجمه عبدالرضا زکوت روشندل. سایت ایران و جامعه اطلاعاتی. قابل دسترس در:
<http://iranwsis.org/Default.asp?C=IRAR&R=&I=199#>
BN199 [accessed: 8, Apr, 2006]
۱۸. وبستر، فرانک (۱۳۸۴). نظریه های جامعه اطلاعاتی. ترجمه مهدی داودی. تهران: وزارت امور خارجه. قابل دسترس در:
19. Lechner, Frank. **Globalization Theories. World Culture Theory. The Globalization Website.** [on-line]. Available: <http://www.sociology.emory.edu/globalization/theories03.html> [accessed: 9, Apr, 2006]
20. Monshipouri, Mahmood (2 May, 2005) Identity and Human Rights in the Age of Globalization: Emerging Challenges in the Muslim World. *Zaman Online. Global Policy Forum.* [on-line]. Available : <http://www.globalpolicy.org/globaliz/cultural/2005/0502identity.htm> [accessed: 10, Apr, 2006]
21. Moussalli, Mohammed (25 Agu., 2003) Impact of Globalization. *Daily star. Global Policy Forum.* [on-line]. Available: <http://www.globalpolicy.org/globaliz/cultural/2003/0826islam.htm> [accessed: 9, Apr, 2006]
22. Robertson, Roland (1992) *Globalization: Social Theory and Global Culture.* London: Sage
23. Robinson, Lyn and Bawden, David (2001) Libraries and open society; Popper, Soros and digital information. *Aslib Proceedings. Jun, Volume: 53 Issue: 5 Page: 167 - 178*
24. Seabrook, Jeremy (13, Jan., 2004). Localizing Cultures. *Korea Herald. Global Policy Forum.* [on-line]. Available : <http://www.globalpolicy.org/globaliz/cultural/2004/0113jeremyseabrook.htm> [accessed: 10, Apr, 2006]
25. Soros, G. (1998) The crisis of global capitalism; open society endangered. London: Little, Brown and Company. [See also] G. Soros (2000) Open society: returning global capitalism. London: Little, Brown and Company. In: Robinson, Lyn and Bawden, David (2001). Libraries and open society; Popper, Soros and digital informion. *Aslib Proceedings. Jun, Volume: 53 Issue: 5 Page: 167 - 178*
- N7 [accessed: 8, Apr, 2006]
۶. سیمونیدس، جانوس (۱۳۸۲) حقوق بشر: ابعاد نوین و چالش ها: دستورالعمل آموزش حقوق بشر در دانشگاه ها. ترجمه محمدعلی شیرخانی. تهران: دانشگاه تهران، دانشکده حقوق و علوم سیاسی. شکرخواه، یونس (۱۳۷۹). تکنولوژی های ارتباطی و جامعه اطلاعاتی. تهران: انوشه
۷. طباطبایی مؤتمنی، منوچهر (۱۳۸۲). آزادی های عمومی و حقوق بشر. [ویرایش ۲] تهران: دانشگاه تهران، مؤسسه انتشارات و چاپ. فریدن، مایکل (۱۳۸۲) مبانی حقوق بشر. ترجمه فریدون مجلسی. تهران: وزارت امور خارجه، مرکز چاپ و انتشارات.
۸. فنز، آدری (۲۴ بهمن ۱۳۸۲). ارزش گذاری اطلاعات. ترجمه امیررضا اصنافی. نما، مجله الکترونیکی پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران. سال اول، شماره ۲. قابل دسترس در:
http://www.irandoc.ac.ir/Data/E_J/vol2/value.htm
[accessed: 8, Apr, 2006]
۹. قاری سید فاطمی، محمد (۱۳۸۲). حقوق بشر در جهان معاصر. تهران: دانشگاه شهید بهشتی. مرکز چاپ و انتشارات.
۱۰. کیا، علی اصغر (۲۷ شهریور ۱۳۸۳). ضرورت خصوصی سازی اطلاعات در روند جهانی شدن. سایت ایران و جامعه اطلاعاتی. قابل دسترس در:
<http://iranwsis.org/?C=IRAR&R=&I=144> [accessed: 8, Apr, 2006]
۱۱. کتو، فیلیپ (۲۹ خرداد ۱۳۸۳) دسترسی همگانی در عصر دانش جهانی. ترجمه سایت ایران و جامعه اطلاعاتی. قابل دسترس در:
<http://iranwsis.org/Default.asp?C=IRAR&R=&I=101#>
BN101 [accessed: 8, Apr, 2006]
۱۲. لیورا، لیچ ا. لوینگستون، سونیا م. (۲۰ آذر ۱۳۸۳). رسانه های نوین جهانی و سیاست گذاری ارتباطات: نقش دولت در قرن بیست و یکم. ترجمه لیدا کاووسی. سایت ایران و جامعه اطلاعاتی. این مقاله ترجمه ای است از فصل بیست و چهارم کتاب زیر:
Lievrow, Leah A. & Livingstone, Sonia M. (editors) (2002), *The Handbook of New Media*, Beverly Hills, Calif. sage Publications.
۱۳. محسنی، منوچهر (۱۳۸۰). جامعه شناسی جامعه اطلاعاتی. تهران: دیدار
۱۴. محمدی اصل، عباس (۱۳۸۱). جامعه در عصر اطلاعات. اطلاعات سیاسی - اقتصادی. سال ۱۷، شماره ۱-۲ (۱۸۱، ۱۸۲)، مهر و آبان. قابل دسترس در:
<http://e-resaneh.com/Persian/farhangi/Archive/jameh%20dar%20asr%20etela.htm> [accessed: 8, Apr, 2006]
۱۵. معتمدنژاد، کاظم (۲۸ آذر ۱۳۸۳). جهانی سازی جامعه اطلاعاتی. از مقدمه کتاب: جامعه اطلاعاتی: اندیشه های بنیادی، دیدگاه های انتقادی و چشم انداز جهانی. سایت ایران و جامعه اطلاعاتی. قابل دسترس در:
<http://iranwsis.org/Default.asp?C=IRAR&R=&I=180#>